

Nota de recerca: Migracions, objectes i memòries

**Natalia Alonso
Rey**

Llicenciada en
Antropologia Social
i Cultural per la
Universitat de la
República (Uruguai).
Màster en Migracions

i Mediació Social per la Universitat Rovira i Virgili. Actualment desenvolupa la seva tesi doctoral en Antropologia a la URV en l'àmbit de les migracions, cultura material, memòria i biografia.

Aquest projecte s'ha centrat en l'estudi de la relació entre persones immigrades residents a Catalunya i els seus objectes personals per entendre la vivència de l'experiència migratòria i la construcció de la memòria individual. Amb aquesta finalitat, es va analitzar el procés a través del qual aquests objectes han arribat a ser considerats com a tals, per poder descriure la trajectòria dels objectes en paral·lel a la de les persones. Així mateix, es va analitzar el context material en què es troben els objectes en el present, tant els que vénen del país d'origen com els incorporats en la destinació, per poder descriure el significat actual dels objectes en connexió amb la seva localització i trajectòria.

The research focused on the relationship between immigrants living in Catalonia and their personal objects to understand their migratory experience and how personal memory is constructed. Analysis focused on how objects become personal in order to describe the journeys of the objects in lockstep with those of the people. The material context in which objects, both from the home country and acquired in Catalonia, are located today was also analysed so as to describe present meanings in connection with their journey and path.

Paraules clau: objectes, identitats, migracions, memòries

Keywords: objects, identities, migrations, memories

Introducció

El projecte realitzat proposava estudiar la relació entre persones immigrades residents a Catalunya i els seus objectes personals per entendre la vivència de l'experiència migratòria i la construcció de la memòria individual. S'han considerat objectes personals aquells amb els quals els subjectes mantenen una relació propera, que ajuden a crear pertinences i a construir la biografia (Miller, 1987; Hoskins, 1998; Plummer, 1989; Otto i Pedersen, 1998; Fortier, 2000; Svasek, 2012). L'anàlisi s'ha centrat en els processos d'interrelació entre objectes i subjectes i la manera en què les persones immigrades construeixen la seva memòria personal en un context transnacional. També s'ha estudiat com a través de la relació de les persones amb els seus objectes podem acostar-nos a la vivència de l'experiència migratòria. Es van tenir en compte els objectes que van acompanyar el viatge migratori així com aquells que s'han anat adquirint al llarg de l'experiència migratòria fins al moment actual.¹

La recerca s'estructurava al voltant de tres eixos. En primer lloc, s'ha indagat sobre els objectes personals i s'ha analitzat el procés a través del qual aquests objectes han arribat a ser considerats com a tals, per poder descriure la trajectòria dels objectes en paral·lel a la de les persones. En segon lloc, s'ha descrit de quina manera la selecció, la circulació, l'adquisició, la localització, l'oblit i la recuperació dels objectes es relaciona amb la construcció de la memòria individual i de l'experiència

migratòria. En darrer lloc, s'ha analitzat l'espai físic i el context material en què es troben els objectes en el present, tant els que vénen del país d'origen com els que s'incorporen en la destinació, per poder descriure el significat actual dels objectes en connexió amb la seva localització i trajectòria.

Metodologia

Per dur a terme aquest projecte s'ha considerat pertinent recórrer a una metodologia basada en entrevistes d'orientació biogràfica, perquè permeten acostar-nos a les vivències subjectives de les persones interlocutores (Pujadas, 2000). Es va treballar amb vuit persones, un nombre definit per la profunditat del treball i el temps disponible. Es van seleccionar persones de diferents procedències amb la intenció d'explorar fins a quin punt la diversitat de la procedència pot provocar diferències en el tipus d'objectes i en els seus processos de selecció i de circulació. Tots aquests aspectes es van recuperar en l'anàlisi.

La realització de les entrevistes a les llars de les persones, en els casos en què ha estat possible, ha donat lloc a observacions sobre la interacció de les persones amb els objectes i la seva localització, la qual cosa ha enriquit el treball perquè no només s'ha accedit al discurs sobre l'objecte, sinó que també s'ha pogut observar aquesta interacció. Des del punt de vista metodològic, es va considerar rellevant demanar a les persones entrevistades que fessin fotografies dels seus objectes; aquestes fotografies han estat utilitzades com a suport gràfic al treball, i també, sobretot, han permès aprofundir en l'anàlisi dels processos d'interacció de les persones amb els objectes.

La variable fonamental que ha estat considerada a l'hora de triar les persones a entrevistar ha estat la procedència. Com hem explicat abans, hem volgut entrevistar persones de procedències diferents, preferentment d'aquells col·lectius més nombrosos a Catalunya, perquè era un objectiu

Algunes reflexions

Un dels primers objectius que ens proposàvem per a aquest projecte era veure quins elements relacionats amb la biografia dels objectes (Kopytoff, 1989) i subjectes són rellevants per fer la selecció a l'hora de marxar. Hem aprofundit sobre dos elements importants a considerar en relació a la tria dels objectes: en primer lloc, els elements identitaris (seguint els plantejaments al respecte de Prat, 2013) o de la biografia de les persones i dels objectes que els marca com a importants; en segon lloc, la relació dels objectes amb persones estimades dels informants, siguin regals fets per aquestes persones o objectes que pertanyen a aquestes persones i que són transmesos.

En el moment de migrar els objectes passen a ser protagonistes d'un procés d'anticipació de la memòria: se seleccionen aquells objectes que garanteixen la conservació de certs records i emocions (vegeu Marcoux, 2001). Els objectes van ser triats per la seva participació en l'elaboració de memòries i pertinences, a la vegada que es refereixen a un context social i cultural, a un espai i a un temps determinat. La migració desencadena aquests tipus de moviments: reflexions sobre la pròpia vida i l'entorn, incloent-hi l'entorn material. Els relats de les persones que he entrevistat sovint associen els objectes tant a espais (la casa, el lloc on estaven ubicats, el lloc on van ser produïts o adquirits) com a temps (un episodi de la vida puntual, una etapa vital, com per exemple la infan-

cia...). Tanmateix, els objectes estan íntimament relacionats amb persones que són copartícips de la construcció de la memòria individual. Així, els regals tenen un fort contingut en aquest sentit, com també passa amb els objectes que els propietaris han interpretat com una manera de fer present qui es troba absent o lluny. La presència de les persones estimades en els objectes personals dels informants posa de relleu que la història biogràfica de les persones no es construeix individualment, sinó que és compartida amb altres.

Podem dir que els objectes portats des del país d'origen ajuden a donar continuïtat (vegeu Parkin, 1999), a crear la memòria (Prat, 2009; Jones, 2007) i que en el moment de fer el viatge migratori afegeixen un altre significat: la condensació d'aquell lloc que queda llunyà, de la vida prèvia a la migració, i del nou present, de la destinació. En aquest sentit, els objectes que es porten des d'origen, i no només els de la primera maleta, sinó en general els que provenen del país d'origen de les persones immigrades, contenen una doble presència o un joc d'absències i presències: l'actual i la d'aquell lloc llunyà, i estan subjectes també a un procés de transformació en aquest nou escenari (Basu i Coleman, 2008; Tolya-Kelly, 2004; Parrott, 2012; Burrell, 2008).

Un cop al lloc de destinació, aquests objectes afegeixen noves memòries derivades d'haver estat els acompanyants del viatge migratori i els por-

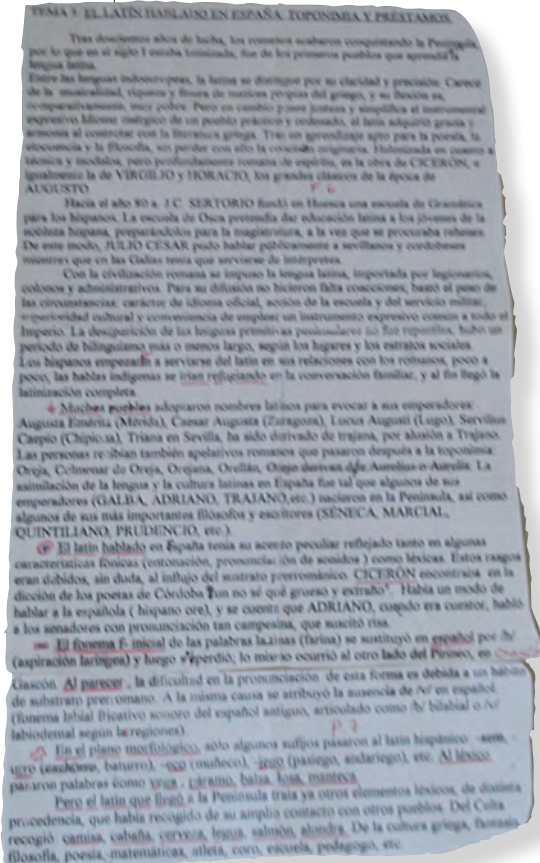
Del Marroc a Catalunya: apunts que són com «fills».

(FOTOGRAFIA DE L'INFORMANT, 2012.)

d'aquest estudi observar de quina manera la procedència nacional o l'adscripció ètnica i la distància entre origen i destinació influeixen en l'escenari material i en la relació que s'hi estableix. Per seleccionar les procedències, es va utilitzar com a guia les dades del padró d'habitants de l'INE, i es va procurar que cada continent estigués representat. La decisió sobre si entrevistar un home o una dona es va prendre tenint en compte si a cada col·lectiu hi ha un nombre més gran de dones o d'homes.

Regal de familiars en el moment de marxar: bitlletera amb estampes religioses. Són portades a la butxaca des de fa deu anys. (FOTOGRAFIA DE L'INFORMANT, 2012.)

tadors de l'enllaç entre la vida anterior i la nova situació migratòria. Ajuden, doncs, a construir també l'experiència migratòria. Això es fa palès també en el fet que molts d'aquests objectes passen a estar envoltats de nous objectes apropiats que provenen de noves relacions i experiències viscudes en el país de destí. És important, doncs, explorar les trajectòries i tenir certa visió diacrònica, ja que les relacions canvien amb els canvis temporals i de contextos (Appadurai, 2009; Kopytoff, 2009).

Els objectes tenen un paper important com a productors de sentiments de pertinença (vegeu Fortier, 2000), de continuïtat i d'identificació, i són agents actius en la construcció del relat biogràfic. Els seus significats i la relació amb la memòria tenen a veure amb la seva materialitat (Edwards, 2014; Jones, 2007; Miller, 2005). Estudiar el que es fa amb els objectes, els llocs i les pràctiques en què participen ens ajuda a entendre la relació entre objectes i subjectes (Svasek, 2012; Edwards, 2012). Tanmateix, les condicions en

què es realitza la migració (per exemple en matèria de condicions administratives, mitjà de transport, etc.) i l'anomenat «projecte migratori» són cabdals per entendre el procés de selecció; aquestes qüestions també van ser analitzades al llarg de la investigació. La relació entre subjectes i objectes també té un fort component emocional, que permet veure aquest joc continu entre ser lluny i a prop a la vegada, així com també el caràcter continu de la construcció de significats i de la memòria. ■

BIBLIOGRAFIA

■ **Appadurai, A.** (ed.) (2009) [1986] *The social life of things. Commodities in cultural perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

■ **Basu, P.; Coleman, S.** (2008) «Introduction. Migrant worlds, material cultures». A: *Mobilities*, 3 (3): 313-330.

■ **Burrell, K.** (2008) «Managing, learning and sending. The material lives and journeys of Polish women in Britain». A: *Journal of Material Culture*, 13 (1): 63-83.

■ **Edwards, E.** (2012) «Objects of Affect: Photography Beyond the Image». A: *Annual Review of Anthropology*, 41: 221-34.

■ **Fortier, A. M.** (2000) *Migrant Belongings: Memory, Space, Identity*. Oxford: Berg.

■ **Hoskins, J.** (1998) *Biographical Objects: How Things Tell the Stories of People's Lives*. New York: Routledge.

■ **Jones, A.** (2007) *Memory and Material Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.

■ **Kopytoff, I.** (2009) [1986] «The cultural biography of things: commoditization as process». A: A. Appadurai (ed.) *The Social Life of Things. Commodities in Cultural Perspective*, 64-91. Cambridge: Cambridge University Press.

■ **Marcoux, J.** (2001) «The refurbishment of memory». A: D. Miller (ed.) *Home Possessions. Material Culture behind Closed Doors*, 69-86. New York: Berg.

■ **Miller, D.** (1991) [1987] *Material Culture and Mass Consumption*. Cambridge: Basil Blackwell.

■ **Miller, D.** (2005) «Materiality: An Introduction». A: D. Miller (ed.) *Materiality*, 1-50. Durham: Duke University Press.

■ **Otto, L. I.; Pedersen, L.** (1998) «Collecting One-self: Life Stories and Objects of Memory». A: *Ethnologia Scandinavica*, 28:77-92.

■ **Parkin, D. J.** (1999) «Mementoes as Transitional Objects in Human Displacement». A: *Journal of Material Culture*, 4: 303-320.

■ **Parrott, F.** (2012) «Materiality, Memories and Emotions: A View on Migration from a Street in South London». A: M. Svasek (ed.) *Moving Subjects, Moving Objects. Transnationalism, Cultural Production and Emotions*, 41-54. Oxford: Berghahn Books.

■ **Plummer, K.** (1989) *Los documentos personales. Introducción a los problemas y la bibliografía del método humanista*. Madrid: Siglo Veintiuno.

■ **Prati Carós, J.** (2009) «La memoria biográfica y oral y sus archivos». A: *Revista de Antropología Social*, 18: 267-295.

■ **Prati Carós, J.** (2013) «Identidades: una perspectiva antropológica». A: R. Ferrero i Gandia [coord.] *Conversaciones antropológicas*. València: PUV.

■ **Pujadas, J. J.** (2000) «El método biográfico y los géneros de la memoria». A: *Revista de Antropología Social*, 9: 127-158.

■ **Svasek, M.** (2012) *Moving Subjects, Moving objects. Transnationalism, Cultural Production and Emotions*. Oxford: Berghahn Books.

■ **Tolia-Kelly, D.** (2004) «Materializing post-colonial geographies: examining the textural landscapes of migration in the South Asian home». A: *Geoforum*, 35: 675-688.

NOTES

(1)

Aquest projecte ha permès aprofundir i avançar en la recerca per a una tesi doctoral que actualment està en curs, adscrita al programa de doctorat en Antropologia de la Universitat Rovira i Virgili, dirigida per Montserrat Soronellas i Jordi Roca, als quals agraeixo el seu constant suport.